

Nr 22.

Ankom till riksdagens kansli den 11 maj 1944 kl. 3 em.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner om revision av tryckfrihetslagstiftningen m. m.

Konstitutionsutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen dels de likalydande motionerna nr 110 i första kammaren av herr *Gärde m. fl.* och nr 176 i andra kammaren av herr *Bergvall m. fl.*, dels ock motionen nr 347 i andra kammaren av herr *Hagberg* i Luleå.

I motionerna I:110 och II:176 hemställas, att riksdagen måtte 1) såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga sådana ändringar i grundlagarna, som betingas av vissa i motionerna närmare berörda önskemål och som främst åsyfta en revision av de år 1941 beslutade ändringarna i tryckfrihetslagstiftningen, vilka voro föranledda av de under det ännu pågående kriget rådande förhållandena; 2) uppdraga åt konstitutionsutskottet att utarbeta den härför erforderliga grundlagstexten; 3) besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning av den konstitutionella beredskapen och därmed sammanhängande spörsmål.

I motionen II: 347 hemställas, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer, att proposition måtte framläggas vid årets riksdag om sådan förändring av tryckfrihetsförordningen, att kvarstadsinstitutet samt möjligheten att konfiskera tryckt skrift utan rättegång bortfaller samt att andra stycket i 3: 10 upphäves».

Beträffande motiveringen för de framställda förslagen får utskottet hänvisa till vederbörande motioner.

Vår tryckfrihetsrätt har de senaste åren undergått en genomgripande omändring. Sålunda reviderades år 1937 reglerna om allmänna handlingars offentlighet och om tryckfrihetsprocessen. År 1941 antogos nya regler om ansvarighet för innehåll i tryckt skrift. Samma år genomfördes också vissa grundlagsändringar med avseende å tryckfriheten, vilka voro föranledda av de under det ännu pågående kriget rådande förhållandena; de avsågo dels införande av möjlighet att enligt särskild lag meddela föreskrift om förhandsgranskning av tryckta skrifter samt om förbud mot införande i riket av sådana skrifter och mot utgivande av periodisk skrift, dels viss komplettering av tryckfrihetsförordningens bestämmelser om konfiskation utan rättegång, dels ock ändring av bestämmelserna om förbud mot kungörande i tryck av vissa underrättelser. (§ 6 resp. § 3 mom. 9 och § 3 mom. 10 tryckfrihetsförordningen.)

I ett interpellationssvar i andra kammaren den 9 februari innevarande år har chefen för justitiedepartementet förklarat, att med hänsyn till de allvarliga brister, som otvivelaktigt vidlådde vår tryckfrihetsrätt, en allsidig utredning angående revision av tryckfrihetsförordningen komme att igångsättas. Härvid skulle särskild uppmärksamhet ägnas såväl åt reglerna om publiceringsförbud och behovet av censur och utgivningsförbud under utomordentliga förhållanden som också åt föreskrifterna om tryckfrihetsprocessen och om konfiskation utan rättegång. I propositionen nr 246 till årets riksdag med förslag till ändrad lydelse av vissa paragrafer i regeringsformen m. m. har föredragande departementschefen vidare framhållit, att vissa av processlagberedningen föreslagna ändringar i fråga om tryckfrihetsprocessen lämpligen borde göras till föremål för förnyade överväganden i sammanhang med den nyss berörda allsidiga utredningen angående revision av tryckfrihetsförordningen.

Enligt vad erfarenheten utvisar är vår tryckfrihetsrätt alltjämt behäftad med allvarliga brister. Utskottet ansluter sig därför till uppfattningen att en allmän översyn av tryckfrihetsförordningen är av förhållandena påkallad. I trots av att en utredning i ämnet redan bebådats av chefen för justitiedepartementet, anser utskottet, med hänsyn till tryckfrihetens utomordentliga betydelse för vårt svenska samhällsskick, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t bör uttala som sin uppfattning det angelägna i att utredningen med det snaraste kommer till stånd. Proposition i ämnet bör kunna föreläggas riksdagen i god tid före slutet av nästa valperiod till andra kammaren.

Enligt utskottets mening bör emellertid riksdagen redan nu, sista året under löpande valperiod till andra kammaren, utan att avvakta resultatet av en sådan utredning, såsom ett led i den allmänna planeringen för förhållandena efter kriget, åt vilken statsmakterna börjat ägna allt större uppmärksamhet, taga det steg, som möjliggör avveckling under nästa valperiod av de år 1941 beslutade, av krigsförhållandena föranledda ändringarna i tryckfrihetsförordningen. Dessa ändringar voro ett uttryck för nationens vilja att även på tryckfrihetens område stå i full beredskap. De ha i det farofyllda läge, i vilket vårt land befunnit sig, utan tvivel fyllt en betydelsefull uppgift. Ehuru Sverige alltjämt befinner sig i ett lika farofyllt läge som tidigare, kan under loppet av nästa valperiod till andra kammaren en sådan förändring av förhållandena tänkas inträda, som möjliggör ett slutligt genomförande av en grundlagsreform på hela det förevarande området. Spörsmålet, om och när så lämpligen kan ske, är en fråga, som måste avgöras med hänsyn till det allmänna läge, som är för handen för vårt lands vidkommande, då riksdagen har att taga definitiv ställning till ett i år såsom vilande antaget förslag till grundlagsändringar. Detta behöver icke ske redan vid 1945 års lagtima riksdag; Konung och riksdag kunna nämligen enligt § 64 riksdagsordningen samfällt besluta att uppskjuta beslutet över ett vilande grundlagsförslag till annan riksdag än den första i perioden.

Utskottet förordar sålunda, att riksdagen såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antager förslag om ändring i rikets grundlag, som in-

nebär ett återförande av tryckfrihetsrättens regler på nu ifrågavarande område i huvudsak till vad som gällde före 1941 års grundlagsändringar. Förslaget åsyftar först och främst upphävande av § 6 tryckfrihetsförordningen och därmed sammanhängande bestämmelser i regeringsformen, riksdagsordningen och tryckfrihetsförordningen, vilka syfta till att möjliggöra förhandsgranskning av tryckta skrifter samt förbud mot införande i riket av sådana skrifter och mot utgivande av periodisk skrift. Förslaget innebär vidare dels avskaffande av den befogenhet, som chefen för justitiedepartementet enligt § 3 mom. 9 tryckfrihetsförordningen för närvarande äger att i avbidan på beslut av Konungen om konfiskation i vissa fall av skrift utan rättegång besluta om skriftens beläggande med kvarstad, dels ock begränsning av området för Konungens behörighet jämlikt § 3 mom. 10 stycket två samma lag att meddela publiceringsförbud; enligt förslaget, som beträffande sistnämnda stadgande utformats i viss anslutning till den lydelse 8 kap. strafflagen numera äger, skall dylikt förbud kunna avse vissa underrättelser rörande försvaret (civilförsvaret och krigsindustrien häri inbegripna) samt folkförsörjningen.

Frågan om ändrad lydelse av § 3 mom. 9 och 10 tryckfrihetsförordningen synes utskottet nu liksom åren 1940 och 1941 lämpligen kunna upptagas till prövning och avgörande fristående från förslaget i övriga delar.

Med hänsyn till att utskottet alltså föreslår dels en generell översyn av tryckfrihetsförordningen, dels ock de i föregående stycke berörda speciella ändringarna i densamma finner utskottet sig sakna anledning ingå i ett närmare bedömande av särskilda delar av de i förevarande motioner framställda förslagen.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

- 1) att riksdagen såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling ville antaga följande

a) F ö r s l a g

till

ändrad lydelse av § 3 mom. 9 och 10 tryckfrihetsförordningen.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

§ 3.

9:o. Smädliga, förgripliga eller till osämja med främmande makter syftande omdömen och yttranden om samtida nationer eller stater, med vilka riket är i fredligt förhållande, om deras varande överhet, regering och regeringssätt, höge ämbetsmän

9:o. Smädliga, förgripliga eller till osämja med främmande makter syftande omdömen och yttranden om samtida nationer eller stater, med vilka riket är i fredligt förhållande, om deras varande överhet, regering och regeringssätt, höge ämbetsmän

(Nuvarande lydelse:)

och sändebud, inre eller yttre förhållanden, företag eller underhandlingar; förbrytelsen skall anses enligt 8 kap. 4 § strafflagen, och skriften konfiskeras. Är skriften ej smädlig eller förgriflig men genom densamma missförstånd med utländsk makt sig yppat, må den, utan rättgång, genom beslut av Konungen i statsrådet konfiskeras. I avbidan på sådant beslut må chefen för justitiedepartementet förordna om skriftens beläggande med kvarstad. Sådan kvarstad skall gälla högst åtta dagar.

Falska rykten — — — — — skriften konfiskeras.

10:o. Kungörande i — — — — — skriften konfiskeras.

Kungörande i tryck under krigstid eller vid krigsfara av *underrättelser*, vilkas spridande är ägnat att skada rikets säkerhet och vilkas offentliggörande Konungen i statsrådet genom kungörelse förbjudit; den häremot bryter straffes efter allmän lag, om gärningen är i den med straff belagd, men eljest med fängelse eller dagsböter, och skriften konfiskeras.

(Föreslagen lydelse:)

och sändebud, inre eller yttre förhållanden, företag eller underhandlingar; förbrytelsen skall anses enligt 8 kap. 4 § strafflagen, och skriften konfiskeras. Är skriften ej smädlig eller förgriflig men genom densamma missförstånd med utländsk makt sig yppat, må den, utan rättgång, kunna konfiskeras.

Kungörande i tryck under krigstid eller vid krigsfara av *underrättelser rörande försvaret eller folkförsörjningen*, vilkas spridande är ägnat att skada rikets säkerhet och vilkas offentliggörande Konungen i statsrådet genom kungörelse förbjudit; den häremot bryter straffes efter allmän lag, om gärningen är i den med straff belagd, men eljest med fängelse eller dagsböter, och skriften konfiskeras.

b) F ö r s l a g

till

ändrad lydelse av § 86 regeringsformen, § 38 mom. 1 riksdagsordningen och § 1 mom. 3 tryckfrihetsförordningen samt upphävande av § 6 tryckfrihetsförordningen.

Regeringsformen.

(Nuvarande lydelse:)

§ 86.

Med tryckfrihet förstås varje svensk mans rättighet att, utan några av den offentliga makten i förväg lagda, av tryckfrihetsförordningen ej

(Föreslagen lydelse:)

Med tryckfrihet förstås varje svensk mans rättighet att, utan några av den offentliga makten i förväg lagda hinder, utgiva skrifter, att se-

(Nuvarande lydelse:)

förutsedda hinder, utgiva skrifter, att sedermera endast inför laglig domstol kunna tilltalas för deras innehåll, och att icke i annat fall kunna därför straffas, än om detta innehåll strider mot tydlig lag, given att bevara allmänt lugn, utan att återhålla allmän upplysning. Alla allmänna handlingar må ovillkorligen genom trycket kunna utgivas, där ej i tryckfrihetsförordningen annorlunda stadgas.

(Föreslagen lydelse:)

dermera endast inför laglig domstol kunna tilltalas för deras innehåll, och att icke i annat fall kunna därför straffas, än om detta innehåll strider mot tydlig lag, given att bevara allmänt lugn, utan att återhålla allmän upplysning. Alla allmänna handlingar må ovillkorligen genom trycket kunna utgivas, där ej i tryckfrihetsförordningen annorlunda stadgas.

Riksdagsordningen.

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer att granska rikets grundlagar, *lagen med vissa bestämmelser om tryckta skrifter vid krig eller krigsfara*, lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar, vallagen, stadgan om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande, stadgan om val av talmän och vice talmän i riksdagens kamrar, stadgan om val till riksdagens utskott ävensom de reglementariska föreskrifter, vilka riksdagen jämlikt § 78 äger fastställa, samt att hos riksdagen föreslå de ändringar däruti, dem utskottet anser högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa, så ock att meddela utlåtande över de från kamrarna till utskottet hänvisade frågor rörande grundlagarna samt ovan omförmälda lagar, stadgar och föreskrifter.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer att granska rikets grundlagar, lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar, vallagen, stadgan om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande, stadgan om val av talmän och vice talmän i riksdagens kamrar, stadgan om val till riksdagens utskott ävensom de reglementariska föreskrifter, vilka riksdagen jämlikt § 78 äger fastställa, samt att hos riksdagen föreslå de ändringar däruti, dem utskottet anser högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa, så ock att meddela utlåtande över de från kamrarna till utskottet hänvisade frågor rörande grundlagarna samt ovan omförmälda lagar, stadgar och föreskrifter.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

Tryckfrihetsförordningen.

§ 1.

3:o. Någon tryckningen — — — — — vara tillåtet.

Vad nu är stadgat skall dock icke gälla i den mån annat följer av vad i 6 § sägs.

§ 6.

Enligt stadganden i särskild av Konungen och riksdagen samfällt stiftad lag må, då riket befinner sig i krig eller krigsfara, meddelas föreskrift om förhandsgranskning av tryckta skrifter och förbud mot införande i riket av sådana skrifter samt, då riket befinner sig i krig, jämväl meddelas förbud mot utgivande av periodisk skrift.

(Denna paragraf utgår.)

I lag, varom i första stycket sägs, meddelade stadganden må, när riksdagen ej är samlad, träda i tillämpning då Konungen så förordnar; dock må sådant förordnande ej meddelas med mindre Konungen låtit riksdagskallelse utgå eller riksdagen ändock skall sammanträda inom trettio dagar. Varder ej meddelat förordnande av nästföljande riksdag inom trettio dagar från riksdagens början gillat, skall detsamma efter utgången av nämnda tid upphöra att lända till efter rättelse. Under tid, då riksdagen är samlad, äger Konungen med riksdagens samtycke meddela förordnande, som nu sagts. För beslut av riksdagen, som i detta stycke avses, erfordras, att minst tre fjärdedelar av de röstande i vardera kammaren vid votering instämt i beslutet.

I lag, varom i denna paragraf är fråga, må ock straff stadgas för överträdelse av vad i lagen föreskrivits.

2) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t med det snaraste måtte föranstalta om allsidig utredning angående revision av tryckfrihetslagstiftningen;

3) a) att motionen II: 347 måtte anses besvarad genom vad utskottet ovan under 1) och 2) hemställt; samt

b) att de likalydande motionerna I: 110 och II: 176, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet ovan under 1) och 2) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 11 maj 1944.

På konstitutionsutskottets vägnar:

HARALD HALLÉN.

Närvarande: herrar Hallén, Jones Erik Andersson, Gottfrid Karlsson, Sandegård, Herlitz, Ström, Sandström, Sven Hansson, Oskar Mattsson, Holmbäck, Andersson i Igelboda, Fast, Nordström, Nolin*, Hällgren, Norén, Pettersson i Norregård, Sejve och von Friesen*.*

* Ej närvarande vid justeringen.